

THEMA

Het eigene en unieke van praktijkgericht onderzoek aan het hbo

Simon Polinder

Abstract Praktijkgericht onderzoek aan het hbo is uniek. Het houdt het midden tussen wetenschappelijk onderzoek vanuit de universiteit en advieswerk. Door reflecterend te pendelen tussen theorie en praktijk ontstaat een geheel eigen soort kennis. De onderzoeker speelt een cruciale rol in het pendelen. Zijn ervaringen en reflecties zijn een belangrijke bron voor het verloop van het onderzoek en de keuzes die er onderweg worden gemaakt. De kennis die ontstaat is enerzijds gericht op verbeteren van de praktijk, maar levert ook kennis op over die praktijk. Deze kennis kan worden gebruikt in andere praktijken of contexten.

theorie, normatieve betrokkenheid, praktijkgericht onderzoek, actieonderzoek, reflecteren

1. Inleiding¹

Het hoger beroepsonderwijs (hbo) is zich aan het ontwikkelen tot een interessante partner voor organisaties. Als een organisatie meer wil dan een adviesbureau, maar tegelijkertijd opziet tegen de abstractheid van de universiteit, dan is praktijkgericht onderzoek aan het hbo een goed alternatief. Waar aan de universiteit theorie kan worden ontwikkeld zonder dat de doorwerking ervan in bepaalde praktijken wordt getest, is dit in het hbo een uitzondering.¹ Onderzoek aan het hbo moet altijd worden ingegeven door vragen vanuit het werkveld en langs de weg van onderzoek ook altijd weer ten nutte komen van de dagelijkse praktijk. In de tweede plaats biedt praktijkgericht onderzoek aan het hbo de mogelijkheid om de persoonlijke en normatieve betrokkenheid van de onderzoeker ten aanzien van het onderzoeksonderwerp in te zetten als onderzoeksinstrument. Met normatieve betrokkenheid bedoel ik dat de onderzoeker opvattingen heeft over de wenselijke richting of uitkomst van een bepaald onderzoek.

¹ Ik dank dr. ir. Petra Cremers en dr. Famke Lieshout voor hun feedback op dit essay in het kader van de leergang *Action Research Meets Design Research* aan de Vrije Universiteit.

Bovenstaande is wat zwart-wit gesteld, want ook aan de universiteit wordt praktijkgericht onderzoek gedaan en aan het hbo wordt ook theorie ontwikkeld. Bij praktijkgericht onderzoek aan de universiteit kun je denken aan technische opleidingen en opleidingen die gericht zijn op bepaalde beroepen zoals rechten en geneeskunde. Joan van Aken noemt de laatste ontwerpwetenschappen en de meer algemene wetenschappen, zoals sociologie en natuurkunde, verklarende wetenschappen (Van Aken, 2011b). Toch is er een duidelijk accentverschil. Universiteiten doen vaak fundamenteel onderzoek en worden afgerekend op de mate waarin theorie wordt ontwikkeld, terwijl hbo's vooral praktijkgericht te werk gaan. Waar aan universiteiten vooral het aantal publicaties belangrijk wordt gevonden, is er aan het hbo veel meer ruimte voor andere vormen van doorwerking, zoals kwaliteitsverbetering of professionalisering en vernieuwing van een beroepspraktijk. Hierbij wordt vaak onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van doorwerking: persoonsontwikkeling, systeemontwikkeling, productontwikkeling en kennisontwikkeling (Montesano-Montessori, Schipper, Andriessen & Greven, 2019).

Als het gaat om de normatieve betrokkenheid geldt eveneens dat er ook universiteiten zijn waar persoonlijke en normatieve betrokkenheid ruimte krijgt. Hoewel daarvoor vaak geldt dat je dit buiten je onderzoek houdt of het in ieder geval presenteert alsof dat zo is. Aan het hbo is het echter zo dat je deze aspecten productief kunt maken in praktijkgericht onderzoek.

Daarmee is niet gezegd dat praktijkgericht onderzoek aan het hbo het perfecte onderzoek is. Theoriegericht onderzoek blijft nodig. Toch denk ik dat het praktijkgerichte onderzoek dat aan hbo's gedaan wordt de komende jaren alleen maar toe zal nemen en meer aandacht verdient (De Jonge, 2016). Niet al-

leen omdat het iets anders is dan het theoriegerichte onderzoek aan universiteiten, maar ook omdat het verder gaat dan veel

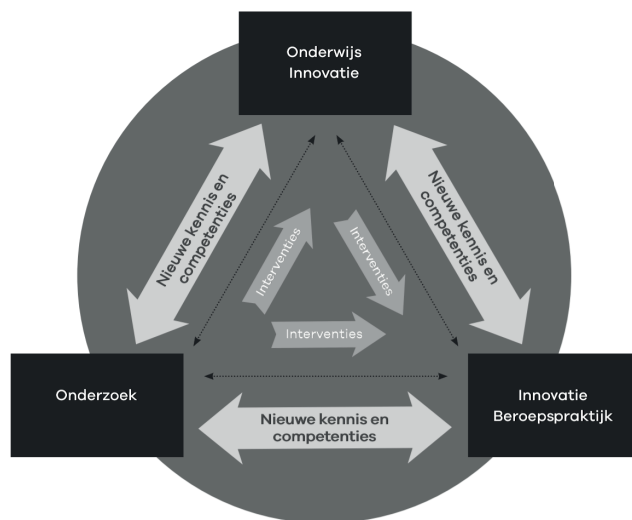
Praktijkgericht onderzoek gaat
altijd trialogisch te werk

advieswerk en consultancy. Het doel van dit essay is om een beeld te schetsen wat praktijkgericht onderzoek aan het hbo precies behelst. Op deze manier kan het ook voor maatschappelijke organisaties of bedrijven inzichtelijk maken in welke gevallen het voor hen interessant kan zijn om met hbo-instellingen in zee te gaan en wanneer niet. Om mijn eigen persoonlijke en normatieve betrokkenheid in deze bloot te geven: ik schrijf vanuit mijn ervaringen als associate lector en de ontmoetingen die ik met organisaties heb gehad rondom identiteitstrajecten. Op basis van die ervaringen zie ik welke mogelijkheden er voor het hbo en maatschappelijke organisaties liggen in het samenwerken. Organisaties zien vaak op tegen trajecten waarin op een afstandelijke manier onderzoek wordt gedaan en de kosten en tijd die dit met zich meebrengt. Hbo-instellingen willen graag de verbinding aangaan met organisaties waar hun toekomstige studenten werkzaam zullen zijn. De (afstudeer)onderzoeken die zij doen zijn juist vanuit betrokkenheid en zijn erop gericht iets voor de praktijk op te leveren.

Ik zal eerst kort schetsen wat praktijkgericht onderzoek inhoudt. Daarna wil ik aangeven hoe praktijkgericht onderzoek de wereld van de theorie en de praktijk samenbrengt en de spanning daartussen productief maakt. Tenslotte zal ik aangeven hoe praktijkgericht onderzoek zich daarmee onderscheidt van advieswerk enerzijds en theoriegericht onderzoek aan de universiteit anderzijds.

2. Praktijkgericht onderzoek: het goede op een goede manier nastreven

Praktijkgericht onderzoek is onderzoek waarvan de vraagstelling wordt ingegeven door de praktijk en waarvan de kennis direct bijdraagt aan die praktijk (Van Aken, 2011a, p. 10; Vereniging van Lectoren, z.d.). In de context van het hbo betekent het dat er altijd trialogisch te werk wordt gegaan. De volgende driehoek laat dat mooi zien (Vereniging Hogescholen, 2018, p. 9).

Figuur 1 Praktijkgericht onderzoek in het hbo

de opgedane kennis of de ontwikkelde producten zijn primair bedoeld om de praktijk te verbeteren. Praktijkgericht onderzoek is daarmee de tegenhanger van theoriegericht onderzoek, omdat de laatste primair een bijdrage wil leveren aan de theorievorming. Dit wordt ook wel fundamenteel of zuiver wetenschappelijk onderzoek genoemd (Migchelbrink, 2012, p. 17). Waar theoriegericht onderzoek abstracter is en complexiteit reduceert of opknipt, wordt dit in praktijkgericht onderzoek juist als uitgangspunt genomen. Dat neemt niet weg dat het praktijkgericht onderzoek zoals dat gedaan wordt, moet voldoen aan de wetenschappelijke eisen van betrouwbaarheid en integriteit. Het onderzoek moet namelijk op een goede en gedegen manier gebeuren. Praktijkgericht onderzoek dient zich dan ook te houden aan de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit. Wel kan het soms schuren als het gaat om onafhankelijkheid en onpartijdigheid, omdat praktijkgericht onderzoek zo nauw samenwerkt met en vaak ook afhankelijk is van de mogelijkheden van werkveldpartners. Daarnaast hebben beroepspraktijken een centrale rol in de focus van het onderzoek. De centrale waarden van die beroepspraktijk zijn veelal in de beroepspraktijken zelf te vinden en die dienen (veelal) verbeterd te worden. Zo kan het goede van de beroepspraktijk worden nagestreefd door het doen van goed praktijkgericht onderzoek (Bosselaar, 2019).

Binnen praktijkgericht onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen actie-onderzoek (AO) en ontwerpgericht onderzoek (OO). In dit essay zie ik dit als twee vormen van praktijkgericht onderzoek die elk weer verschillende varianten kennen. Het zijn dus twee ide-

Onderzoek wordt altijd gedaan naar aanleiding van vragen of problemen van beroepsbeoefenaren of een bepaalde praktijk. Het onderzoek is altijd toegepast. Er wordt dus geen kennis verzameld als doel op zich. De kennis die de onderzoeker heeft over een bepaald thema of een bepaalde onderzoeksmethode krijgt haar functie en betekenis door de mate waarin daarmee het praktijkvraagstuk kan worden onderzocht. Ook

aaltypische weergaven van de uitersten op een continuüm van praktijkgericht onderzoek. Heel zwart-wit zou kunnen worden gezegd dat AO begint met de vraag naar 'wie' en OO meer gericht is op het 'wat'. Daarmee wil ik zeggen dat AO het praktijkprobleem primair wil aanvliegen vanuit het perspectief van de betrokkenen, terwijl OO meer gericht is op welke manier van handelen in de praktijk het probleem kan oplossen (zie ook Van Aken, 2011a, pp. 26, 27, 31). Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Stel dat er een vraag komt vanuit een zorginstelling hoe ze beter menslievende zorg kunnen leveren. Dan zal AO erop gericht zijn de precieze vraag helder te krijgen met directe betrokkenen, terwijl OO zal verkennen welke handelingsmogelijkheden er zijn om menslievende zorg te verbeteren, bijvoorbeeld door hier literatuur op na te slaan. Ook hiervoor geldt dat het in de praktijk genuanceerder ligt. Zo kan AO uiteindelijk ook een principe of concept, een theorie of ontwerp opleveren en OO kan erop gericht zijn om de beroepsbeoefenaars te betrekken in het onderzoek en de inrichting daarvan. Het hangt van het soort onderzoek en van de onderzoeker af voor welke benadering wordt gekozen.² Daarbij geldt dat de beide benaderingen ook in gemengde vorm kunnen worden gebruikt. In het vervolg van dit essay ga ik niet verder in op het verschil tussen beide benaderingen, maar richt ik mij op praktijkgericht onderzoek versus theoriegericht onderzoek.

3. Het beste van twee werelden: de spanning tussen theorie en praktijk productief maken

Hierboven schetste ik al even de – wat sterk aangezette – tegenstelling tussen universiteiten die theorie ontwikkelen en adviesbureaus of onderzoeksinstituten die vooral praktisch bezig zijn. Theorie en praktijk worden dan vaak als tegenstelling gezien, terwijl ze eigenlijk meer integraal gezien zouden moeten worden. De praktijk is veranderlijk, onvoorspelbaar en subjectief. Theorie, en vooral

goede theorie, is wat wordt ontwikkeld door 'objectieve' onderzoekers die kennis óver de praktijk of meerdere praktijken ontwikkelen. Deze kennis is algemeen en wordt vervolgens toegepast op een

Theorie en praktijk worden vaak als tegenstelling gezien, terwijl ze eigenlijk meer integraal gezien moeten worden

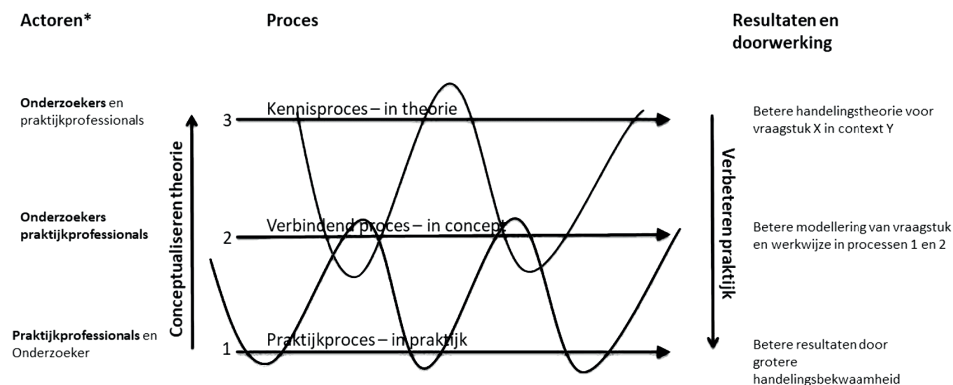
praktijk zodat die praktijk verbetert. Omdat het als algemeen toepasbare kennis wordt gezien, wordt ervan uitgegaan dat het ook in andere praktijken en contexten kan worden toegepast. In het geval van adviesbureaus wordt dan aan de hand van een bepaalde methodiek gewerkt die misschien wel elke keer *custom made* is, maar waarbij niet wordt gereflecteerd op de consequenties voor de theorie. Adviesbureaus werken vaak in de modder van veranderlijke en complexe praktijken met concepten die daar blijken te werken. Schön beschrijft de tegenstelling tussen de twee posities als volgt.

² Vergelijk ook de verschillende varianten die er te vinden zijn op het continuüm van *scholar-practitioner*. Zie Wasserman & Kram, 2009, pp. 12-38.

[T]here is the high, hard ground where practitioners can make effective use of research based theory and technique, and there is the swampy lowland where situations are confusing 'messes' incapable of technical solution. [...] Shall the practitioner stay on the high, hard ground where he can practice rigorously, as he understands rigor, but where he is constrained to deal with problems of relatively little social importance? Or shall he descent to the swamp where he can engage the most important and challenging problems if he's willing to forsake technical rigor? (Schön, 1983, p. 42)

Deze tegenstelling is praktijkgericht onderzoek niet vreemd, alleen buit zij de beweging tussen deze twee polen uit en daarmee heeft ze een geheel eigen karakter. Beide 'dingen' tegelijkertijd doen is wat praktijkgericht onderzoek karakteriseert. Zijn handelsmerk is theorie ontwikkelen in de praktijk of met de praktijk in plaats van over de praktijk.

Maar hoe doe je dat dan? Hoe zorg je ervoor dat je praktijken verbetert en tegelijk de theorie benut? En hoe zorg je vervolgens dat dit weer tot nieuwe kennis en theorie leidt die robuust genoeg is om in andere contexten toegepast te worden? Het antwoord op deze vraag is dat het helpt om gebruik te maken van het zogenaamde drie-processen model. Het drie-processen model is afkomstig uit de leergang *Action Research meets Design Research* en gebaseerd op Schuiling (2019, p. 42). Het model is weergegeven in Figuur 2 hieronder.

Figuur 2 Drie-processenmodel van praktijkgericht onderzoek

In navolging van mijn betoog hierboven kan proces 1 in de figuur gezien worden als het domein van advies en consultancy, omdat inzichten niet verzameld worden om fundamentele theorie te ontwikkelen, en proces 3 als dat wat universiteiten vooral doen in fundamenteel theoriegericht onderzoek. In proces 1 wordt daarmee iets anders beoogd dan in proces 3, hoewel in praktijkgericht onderzoek de drie processen hetzelfde doel dienen. Praktijkgericht onderzoek heeft als uitdaging en als eigenheid dat het proces 1 en 3 verbindt door een extra proces in haar onderzoeksontwerp en -verslag op te nemen. In proces 2 wordt namelijk actief gereflecteerd op de pendelbeweging tussen proces 1 en 3 (Schuiling, 2019, p. 41). Het pendelen tussen proces 1 en 3 is namelijk nooit volledig objectief of subjectief. Veel professionals hebben namelijk te maken met complexe en ambigue situaties waarin je open met de wisselwerking van het subjectieve en objectieve 'om moet gaan'. Het onderzoek in proces 2

wordt enerzijds gedaan in de geest van het pragmatisme om zodoende de situatie te veranderen. Anderzijds zit er ook een hermeneutische kant aan omdat ook de innerlijke ervaring van de onderzoeker tijdens het onderzoeksproces en het handelen bewust meegenomen wordt. Ervaringen van 'momenten van de waarheid' die optreden tijdens het handelen krijgen dus uiteindelijk een plaats in de onderzoeksuitkomsten (Schuiling, 2019, p. 43). Proces 2 is daarmee niet alleen een bijkomstigheid van praktijkgericht onderzoek, maar een inherente eigenschap ervan. Of nog sterker, het is de essentie van praktijkgericht onderzoek. Dat houdt in dat er reflecterend gependeld wordt en dat er over dit pendelen data wordt verzameld en dit wordt geanalyseerd en het proces beïnvloedt. Reflecteren kan bijvoorbeeld door een reflectielogboek bij te houden en door een constellatie van begrippen te vormen die je helpen om je te oriënteren in het onderzoek (Schuiling, 2019, pp. 44, 45). De genoemde reflectie kan zowel plaatsvinden op de inhoud van het onderzoek als op het proces ervan. Het kan alleen worden gedaan, maar ook in samenwerking met betrokkenen. Ik ga hier nu niet verder in op de manier waarop deze reflectie kan worden vormgegeven. Ik wil vooral laten zien waarom dit reflectieproces zo onontbeerlijk is.

In de eerste plaats helpt dit reflecteren om inschattingen te maken over de mate waarin de ontwikkelde kennis en theorie transfereerbaar is naar andere contexten. Het hoeft namelijk niet een unieke oplossing te zijn die bij één bepaald praktijkprobleem is ontdekt en waarvan de toepassing in andere contexten nog maar bezien moet worden. Maar het is vaak ook geen abstracte theorie die zo algemeen is dat het ook voor alle andere contexten geldt. Nee, het is kennis en kunde over een praktijkprobleem waarbij tijdens het proces door middel van reflectie zichtbaar is geworden wat belangrijke randvoorwaarden zijn, welke begrippen de situatie recht doen, wat daarin de samenhang is en ook wat daarin de bevorderende of remmende rol was van de deelnemende actoren. Je was er immers bij toen je dat ontdekte! Dit moet de onderzoeker echter wel bewust registreren. Dat vraagt om systematische reflectie om zodoende een bepaalde diepgang te bereiken. Deze reflectie helpt om de gevoelens en ervaringen die tijdens het onderzoek, en specifiek tijdens die momenten als het onderzoek als rommelig wordt ervaren, te duiden en te gebruiken als kennis. Veel onderzoek is van tevoren gepland in een bepaalde volgorde: dataverzameling, analyse, interpretatie en verslaglegging. In praktijkgericht onderzoek lopen deze processen nogal eens door elkaar heen, omdat de context verandert, of omdat de betreffende actoren of eerste resultaten daar aanleiding voor geven. In andere woorden, het onderzoek is meer cyclisch en iteratief. Er wordt meer intentioneel en bewust 'gependeld'. Door te reflecteren op deze pendelbeweging wordt helder wie en wat, op welke manier bepalend is bij het verbeteren van een praktijkprobleem.

In de tweede plaats helpt het reflecteren de onderzoeker omdat hijzelf hiermee onderzoeksinstrument wordt. Dit wil ik uitleggen door weer terug te keren naar de eerder geschetste tegenstelling. Aan de universiteit is het veelal zo dat objectiviteit betekent dat je als onderzoeker niet je eigen mening of voorkeuren bepalend mag laten zijn bij de interpretatie van gegevens en het hanteren van bepaalde onderzoeksmethoden of -technieken. Dat geldt ook voor praktijkgericht onderzoek. Helaas wordt deze visie vaak verward met de gedachte dat je als onderzoeker niet normatief of persoonlijk op een vraagstuk betrokken mag zijn en ergens iets van mag vinden. Dat betekent vaak dat de normatieve en persoonlijke voorkeuren van de onderzoeker niet worden belicht, terwijl ze heel vaak wel doorwerken in de keuze van

het onderzoekonderwerp en de onderzoekstechnieken en wellicht ook bij de duiding van de data. Bij praktijkgericht onderzoek is meer aandacht voor de normatieve en persoonlijke betrokkenheid. Deze zogenaamde *engaged scholarship* is soms namelijk juist een voordeel. Bijvoorbeeld wanneer de onderzoeker betrokken is op de betreffende praktijk en het probleem wat daar speelt, daar bewust op reflecteert en zo de grenzen en mogelijkheden van de ontwikkelde kennis in kaart weet te brengen (Struminska-Kutra, 2016, pp. 864-883). De onderzoeker is zich door het reflecteren immers bewust van de momenten waarop de persoonlijke en normatieve betrokkenheid invloed had op het onderzoek. Dit vereist wel dat de onderzoeker zelfinzicht heeft en weet wat zijn professionele identiteit is, en ook wat dat voor mogelijke kleuring geeft aan het onderzoek (Ruijters *et al*, 2019). In dat geval kan die kennis ook worden ingezet om tijdens het onderzoek zaken scherp te krijgen.

Hieronder wil ik een voorbeeld geven binnen mijn eigen onderzoek waarbij ik probeer dit pendelen reflecterend te doen en op die manier tot bepaalde kennis kom die praktijkgericht onderzoek uniek maakt. Als associate lector was ik betrokken bij een vormings- en toerustingstraject binnen een zorgorganisatie op het gebied van levensbeschouwing.³ De

Reflecteren helpt omdat de onderzoeker zelf hiermee onderzoeksinstrument wordt

organisatie wilde graag dat medewerkers meer handvatten en hulpmiddelen zouden krijgen om de christelijke identiteit van de organisatie handen en voeten te geven. Door middel van onderzoek wisten we dat medewerkers hierin

graag toegerust wilden worden, welke thema's men graag behandeld zou willen zien en ook op welke manier; namelijk als team en naar aanleiding van een concrete casus of vraag. Tegelijkertijd waren we ook benieuwd hoe toerusting op de werkvloer ten aanzien van levensbeschouwelijke thema's nu precies werkt. Dit met het oog op andere organisaties die ook graag een dergelijke vorming en toerusting zouden willen opzetten.

Ik wil nu laten zien hoe door reflecterend pendelen er een uniek soort kennis ontstond. Uit ons onderzoek wisten wat voor soort handreikingen we zouden gaan ontwikkelen. We hadden ook de overtuiging dat toerusting iets goeds zou zijn: wie wil nu niet geholpen worden om zorg te verlenen vanuit de christelijke inspiratie waar de organisatie voor staat? We merkten tegelijkertijd dat er organisatiebreed nog niet heel veel enthousiasme en oog was voor het traject. Hierbij speelde overigens mee dat door corona alle aandacht gericht was op het zorgproces. In mijn logboek had ik al eerder genoteerd dat ik het gevoel had dat de commissie die dit traject vormgeeft zelf sterk in het idee gelooft en daardoor wellicht te weinig oog heeft (of dat te weinig communiceert) voor het idee dat dit traject weleens ongewild als dwingend en opgelegd kan worden ervaren door de medewerkers. Ik had dit al eens aangekaart, maar had niet het gevoel dat dit landde. Totdat ik op een keer een artikel las waarin duidelijk werd gemaakt dat aan de slag gaan met spiritualiteit op de werkvloer naast veel

³ In het artikel over vorming en toerusting op de werkvloer in deze zelfde *Radix*-uitgave gaan Jurrian van Waaij en ik verder in op de voorwaarden waaronder dit mogelijk is.

positieve ook allerlei negatieve effecten kan hebben (Lips-Wiersma *et al*, 2009). Ik besloot dit artikel te gebruiken om mijn zorg nog eens onder woorden te brengen bij de commissie. Dat werkte! De leden van de commissie kregen opeens taal en concepten aangereikt die ook hun latente gevoel duiden. In dezelfde vergadering werd besloten meer te communiceren dat we ons bewust zijn van de eventuele negatieve associaties die het vormings- en toerustingstraject zou kunnen oproepen.

Omdat ik bewust had gereflecteerd op mijn ervaringen tijdens het pendelen tussen theorie en praktijk en gezocht had naar de *do's* en *don'ts* handelde ik anders en leerde ik iets wat ik anders niet zo had geleerd (proces 2). Ik handelde namelijk heel bewust toen ik dat artikel besloot te presenteren in de commissie. Ik wilde dat namelijk gebruiken om mijn onrust over het traject onder woorden te brengen. Ik leerde erdoor dat toerusting op de werkvloer betekent dat je niet alleen de positieve effecten en het 'geloof' in het traject moet onderkennen en communiceren, maar dat je ook moet erkennen en communiceren dat je je ervan bewust bent dat het op allerlei – ook negatieve – manieren kan worden ervaren. Tegelijkertijd ben ik mij ervan bewust dat het optreden van eventuele negatieve ervaringen kan samenhangen met de mate van diversiteit die binnen de zorgorganisatie aanwezig is. Het zou kunnen zijn dat dit effect minder optreedt bij een meer homogene organisatie. Dit is unieke kennis die ontstond als gevolg van mijn reflecties tijdens het pendelen. Kortom, omdat ik mijzelf en mijn ervaringen tijdens het traject gebruik als sensoren en daarop gezamenlijk reflecteer geeft dit unieke informatie en dat maakt praktijkgericht onderzoek iets heel bijzonders.

Dit brengt mij bij het derde punt waarom praktijkgericht onderzoek bijzonder is. Als onderzoekers op deze manier reflectief hun onderzoek doen en ze betrekken daar docenten en studenten bij, dan dragen ze daarmee ook aan de studenten over om een reflectieve houding te ontwikkelen.⁴ Deze reflectieve houding, zo schrijven Oevermans, Kiewit en Schuiling, is onontbeerlijk.

Ervaren hoe seniorprofessionals werken, en vooral ook hoe de interactie met cliënten en met collega's werkt, is belangrijk in het leerproces van studenten. [...] Het klas-sieke wetenschappelijk onderzoek sluit die ervaringscomponent [uit, SP]. Als hoger onderwijs dienen we een balans te vinden tussen theoretiseren en ervaren.' (Oevermans *et al*, 2017, p. 85)

4. Conclusie

Praktijkgericht speelt zich af tussen 'imagining the flowers' enerzijds en 'working the rich and heavy clay' anderzijds (Jacobs, 2006). Ik heb laten zien dat deze tegenstelling kan worden uitgebuit door de pendelbeweging tussen deze twee processen op een bewuste en reflecterende wijze te doen. Wanneer dat wordt gedaan, krijgt praktijkgericht onderzoek een unieke kleur die het onderscheidt van wat vaak aan de universiteit enerzijds en in advieswerk anderzijds wordt gedaan. Praktijkgericht onderzoek pint zich niet vast op de zogenaamde objectiviteit

⁴ Noot van de redactie: zie over deze reflectieve houding en de verhouding tussen docent en student ook het artikel van Kunz en De Muynck in deze *Radix*-uitgave.

van de onderzoeker maar zet de normatieve en persoonlijke betrokkenheid in als instrument van onderzoek. Dat betekent niet dat er methodisch maar aangerommeld wordt. Integendeel, ook voor praktijkgericht onderzoek gelden de regels voor goede wetenschapsbeoefening zoals zorgvuldigheid, betrouwbaarheid en controleerbaarheid. Door deze werkwijze krijgt een opdrachtgever die met het hbo samenwerkt niet alleen onderzoek dat zich kan meten met het universitair wetenschappelijk onderzoek, maar is de opdrachtgever zelf participant in het onderzoek en kan hij samenwerken met onderzoekers die hun betrokkenheid en ervaringen als persoon benutten in het onderzoek.

Ten opzichte van doorsnee adviesbureaus biedt een hbo-instelling onderzoek aan waarbij de praktijk met haar vragen als uitgangspunt wordt genomen, terwijl er voortdurend wordt gezocht naar transfereerbaarheid van kennis: welke kennis en welke concepten of theorie kunnen worden gedestilleerd uit deze concrete casus richting andere praktijkvragen in vergelijkbare contexten? Door dit onderzoek te doen aan het hbo, dragen opdrachtgevers bij aan kennis die hun specifieke praktijkvraag overstijgt. Omdat er in het hbo dialogisch wordt gewerkt, wordt deze kennis vervolgens ook gebruikt in het onderwijs en de vorming van toekomstige professionals.

Dr. S. (Simon) Polinder is associate lector christelijke professie aan de Christelijke Hogeschool Ede.
E spolinder@che.nl

Literatuur

- Aken, J., van** (2011a). *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek* (D. Andriessen, Red.). Boom Lemma.
- Aken, J., van** (2011b). Ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek. In D. Andriessen (Red.), *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek* (pp. 26–28). Boom Lemma.
- Bosselaar, J. H.** (2019, januari). *Eerste bevindingen werkgroep actieonderzoek*. Vrije Universiteit.
- Jacobs, G.** (2006). Imagining the flowers, but working the rich and heavy clay: participation and empowerment in action research for health. *Educational Action Research*, 14(4), 569–581.
- Jonge, J., De** (2016, mei). *Praktijkgericht onderzoek bij lectoraten van Hogescholen [Fact sheet]*. Rathenau instituut.
- Lips-Wiersma, M., Lund Dean, K., & Fornaciari, C. J.** (2009). Theorizing the dark side of the workplace spirituality movement. *Journal of Management Inquiry*, 18(4), 288–300.
- Migchelbrink, F.** (2012). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn* (16de ed.). SWP.
- Montesano-Montessori, N., Schipper, M., Andriessen, D., & Greven, K.** (2019). *Bewegen in complexiteit: voorbeelden voor onderwijs, onderzoek en praktijk*. Hogeschool Utrecht.
- Oevermans, H., Kievit, D. J., & Schuiling, G.** (2017). De reflectieve academie: zes actiepunten voor de managementagenda. *Thema*, 5, 83–89.
- Ruijters, M. C. P. C., Luin, G., Wortelboer, F. Q. C., Luin, G., van, Berg-Thomassen, E., van den, Hartog, C., den, Lohuis, A. M., Oeffelt, T. P. A., & Pesch, J.** (2019). *Mijn binnenste buiten: werken aan je professionele identiteit*. Management Impact.
- Schön, D. A.** (1983). *The reflective practitioner: how professionals think in action*. Basic Books.
- Schuiling, G.** (2019). Pendelen als vorm van werken. *Tijdschrift voor Begeleidingskunde*, 8(3), 40–49.
- Strumińska-Kutra, M.** (2016). Engaged scholarship: steering between the risks of paternalism, opportunism, and paralysis. *Organization*, 23(6), 864–883.
- Vereniging Hogescholen.** (2018). *Meer waarde van het HBO: doorwerking van praktijkgericht onderzoek van het hoger beroepsonderwijs*.
- Vereniging van Lectoren.** (z.d.). *Praktijkgericht onderzoek*. lectoren.nl. Geraadpleegd op 29 september 2021, van <lectoren.nl/praktijkgericht-onderzoek>
- Wasserman, I. C., & Kram, K. E.** (2009). Enacting the scholar—practitioner role: an exploration of narratives behavioral science. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 45(1), 12–38.